

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

AMMATILLINEN ERITYISOPETTAJANKOULUTUS (60 OP)

Opiskelijan käsikirja 2016 - 2017

jamk.fi

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

SISÄLLYS

LUKIJALLE	2
JOHDANTO	3
AMMATILLISEN ERITYISOPETTAJANKOULUTUKSEN LÄHTÖKOHTIA.....	4
Ammatillista erityisopettajankoulutusta ohjaavat lait, asetukset ja suositukset.....	5
AMMATILLISEN ERITYISOPETTAJANKOULUTUKSEN OSAAMISALUEET JA YLEISTAVOITTEET	8
Jatkuva oppiminen	9
Toimintaympäristöjen kehittäminen	9
Oppimisen ohjaaminen.....	11
Yhteistyö ja vuorovaikutus.....	11
AMMATILLISEN ERITYISOPETTAJANKOULUTUKSEN OPINTOKOKONAISUUDET JA TAVOITTEET.....	13
Kehittyvä ammatillinen identiteetti 11 op (AEJ15Z)	14
Opiskelun henkilökohtaistaminen 6 op (AEJO2015)	15
Valinnaiset opinnot 5 op (AEJV2015)	19
Inklusiivisen koulutuksen kehittäminen 23 op (AET15Z)	20
Muuttuva toimintaympäristö 8 op (AETM2015).....	21
Ammatillisen erityisopetuksen perusteet 5 op (AETA2015)	24
Inklusiivisen toimintaympäristön kehittäminen 10 op (AETI2015).....	25
Oppimisen moninaisuus 26 op (AEO15Z)	28
Inklusiiviset opetusjärjestelyt 20 op (AEOY2015)	29
Harjoittelu 6 op (AEOH2015).....	32
Liite 1. Opintojen toteutumiskaavio	34
Liite 2. Opintojen päättövaihe	35
Liite 3. Osaamisen tunnistaminen ja opintojen korvaaminen	36
Liite 4. Opiskelumateriaali opintokokonaisuuksittain.....	37
Erityisopettaja refleктоivana ja eettisenä toimijana.....	37
Inklusiivisen koulutuksen kehittämisen opintokokonaisuus	37
Oppijoiden moninaisuus	40

LUKIJALLE

Tervetuloa!

Lukuvuoden 2016 - 2017 ammatillisen opettajakorkeakoulun koko opinto-opas on sähköisessä muodossa osoitteessa <http://www.jamk.fi/aokk/opinto-opaat>.

Sieltä löydät ammatillisen erityisopettajakoulutuksen opetussuunnitelman perusteet, ammatillisen opettajakorkeakoulun toimintaa koskevia perustietoja, opintojen pelisäännöt, opintotukeen ja opintososiaalisiin etuihin liittyvät asiat sekä tiedot opiskeluasi tukevista palveluista.

Tämä osa ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-opasta sisältää keskeiset opintoja koskevat asiat. Tämän käsikirjan tärkein tavoite on auttaa ja tukea Sinua opintojesi suunnittelussa ja erityisopettajakoulutuksen tavoitteiden saavuttamisessa.

Tässä käsikirjassa kuvataan aluksi erityisopettajakoulutuksen lähtökohtia sekä koulutusta sääteleviä lakeja ja asetuksia. Käsikirjasta löytyvät erityisopettajakoulutuksen opintokokonaisuudet ja niihin sisältyvät opintojaksot. Kaikista opintojaksoista on kuvattu osaamistavoitteet, keskeiset sisällöt, arviointiaineistot, arviointikriteerit ja arviointiasteikko. Käsikirja sisältää myös oppimistehtävät lukuun ottamatta pelkästään verkossa toteutettavia opintojaksoja. Niiden osalta saat oppimistehtävät ja opiskelumateriaalin aloittaessasi verkko-opinnot.

JOHDANTO

Erityisopettajaksi kehittyminen on osa yksilön jatkuvaa ammatillista kasvua, jossa oma lähtöammatti ja opettajuus kehittyvät erityisopettajuudeksi. Koulutuksen tehtävänä on tarjota opiskelijalle kehykset, joiden kautta hän voi tarkastella erityisopetuksen kysymyksiä suhteessa omaan ja työyhteisönsä toimintaan.

Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa opiskelijat hankkivat erityisopettajan kelpoisuuden suorittamalla 60 opintopisteen laajuiset ammatillisen erityisopettajan opinnot joustavana monimuoto-opiskeluna. Yksi opintopiste (op) tarkoittaa noin 27 tunnin työskentelyä. Opinnot voi suorittaa työn ohessa lukuun ottamatta lähiovetusjaksoja ja harjoittelua. Omassa työssä ja työn ohella tapahtuvassa opiskelussa yhdistyvät ryhmissä tapahtuva lähiovetus, verkko-opintokokonaisuudet, oppimistehtävät, mentorointi ja oman työn kehittäminen. Erityisopettajan työhön kuuluu olennaisena osana neuvottelu- ja konsultointitaidot, joiden vuoksi opiskelijoiden odotetaan osallistuvan jokaiselle lähijaksolle. Lähijaksot ovat osa opiskeluprosessia, vaikka iso osuus työskentelystä tapahtuu etäopiskeluna.

Opiskelija saa opintojensa aikana ohjausta kouluttajilta sekä yksilö- ja ryhmäpalautetta. Opiskelijaryhmissä hyödynnetään vertaisohjausta. Opettajakorkeakoulun opiskelijapalveluiden henkilökunta tiedottaa, neuvoo ja ohjaa opiskeluun liittyvissä kysymyksissä. Optimaan tai muihin verkkotyövälineisiin liittyvät kysymykset voi osoittaa osoitteeseen aokktuki@jamk.fi.

Jokaisella erityisopettajaopiskelijalla on nimetty vastuukouluttaja, joka vastaa opiskeluprosessin kokonaisohjauksesta. Vastuukouluttajan vastuulla ovat HOPS-työskentely, harjoittelu, kehittämistehtäväprosessi ja henkilökohtainen ohjaus.

Arvioinnin perustana ovat erityisopettajankoulutuksen käsikirjassa esitetyt osaamistavoitteet, arviointiaineisto ja arviointikriteerit sekä opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet. Arviointi on avointa, jatkuvaa, ohjaavaa ja kehittävää. Arvioijina toimivat opiskelija itse, harjoittelua ohjaavat opettajat, työyhteisön edustajat ja kouluttajat.

- Erityisopettajankoulutuksen lähijaksot alkavat orientaatiopäivillä 10.-11.5.2016 ja päättyvät joulukuussa 2017.
- Opinto-oikeus päättyy 31.5.2019.
- Opiskelijoilla on mahdollisuus liittää opintoihinsa kansainvälinen opiskelijavaihto.
- Tarkemmin koulutuksen eteneminen on kuvattu liitteessä 1.
- Opiskelijan valmistumiseen liittyvä prosessi on kuvattu liitteessä 2.

AMMATILLISEN ERITYISOPETTAJANKOULUTUKSEN LÄHTÖKOHTIA

Ammatillinen erityisopettajankoulutus on ammatillisessa koulutuksessa toimiville opettajille tarkoitettua jatkokoulutusta muuttuviin koulutuksen tehtäviin. Koulutuksen laajuus on 60 opintopistettä.

Ammatillinen erityisopettajankoulutus on ammatillisessa koulutuksessa toimiville opettajille tarkoitettua jatkokoulutusta muuttuviin koulutuksen tehtäviin. Koulutuksen laajuus on 60 opintopistettä. Koulutukseen tulevat ovat suorittaneet ammatillisen oppilaitosten opettajilta vaadittavan pedagogisen koulutuksen ja hankkineet kokemusta opettajan työstä. Koulutus antaa kelpoisuuden toimia erityisopettajana ammatillisissa oppilaitoksissa, ammatillisissa erityisoppilaitoksissa, aikuisoppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa erityisopetuksen tehtävissä.

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen tavoitteet pohjaavat kansallisiin ja kansainvälisiin koulutuspoliittisiin linjauksiin ja suosituksiin, joissa korostetaan inklusiivista koulutusta. Ammatilliset opettajakorkeakoulut ovat laatineet vuonna 2012 erityisopettajankoulutuksen laatusuosituksen, jotka edistävät inklusiivisen koulun kehittämistä. Inklusio ymmärretään tässä kohtaa jatkumona, laajana kasvatusta ja yhteiskuntaa koskevana ajattelutapana kaikille yhteisestä koulusta. Ajatteluna, johon sisältyy kritiikki perinteisen koulun kaksoisjärjestelmää ja oppimiskulttuuria kohtaan ja samalla vaatimus koulun toimintakulttuurin muuttumisesta. Inklusiivisuuteen kuuluu myös osallisuus. Se tarkoittaa tässä yhteydessä koulutusmahdollisuuksien takaamista kaikille ja koulutuksen merkityksen korostamista syrjäytymisen ehkäisyssä. Ammatillisessa erityisopetuksessa keskeisenä haasteena on erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tuen ja ohjauksen, opintojen henkilökohtaistamisen sekä yksilöllisen oppimisen järjestäminen osana yleistä oppimisympäristöä. Osallistavan ja esteettömän opetuksen myötä erityiskasvatuksellinen osaaminen tulee sisällyttää koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten strategiisiin linjauksiin ja koko organisaation osaamiseen. Ammatillisessa erityisopettajankoulutuksessa esteettömyyden keskeiseksi kulmakiveksi nousee erityisopettajuuden arvoperusta: yksilöllisyyden kunnioittaminen, moniarvoisuus, vastuu lähimmäisistä, tasa-arvon edistäminen ja työn kunnioittaminen. Ammatillisessa erityisopettajankoulutuksessa esteettömyyden edistäminen kulkee punaisena lankana läpi koulutuksen sekä koulutuksellisen esteettömyyden että yksilöllisen oppimisen tukemisen näkökulmasta.

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen tavoitteet ja toteutus johdetaan kehittyvästä työelämästä. Yhteiskunnallinen muutos ja sen seuraukset, mm. pirstaloituminen ja yksilökeskeinen kasvatusta, asettavat vaatimuksia niin työelämälle kuin myös koulutukselle. Koulutuksen saralla kiinnittyy huomio yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukemiseen. Koulutustarjonnan ja opiskelijoiden monimuotoisuuden lisääntyminen asettavat vaatimuksia kaikille koulutuksen, opetuksen ja ohjauksen parissa työskenteleville toimijoille. Erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten opiskelijoiden työllistymisen edistäminen

edellyttää ammatilliselta erityisopetukselta monenlaisia toimintatapoja ja laajaa toimijaverkostoa. Koulutusjärjestelmässä tapahtuvat rakenteelliset, sisällölliset ja toiminnalliset muutokset muokkaavat ammatillisten erityisopettajien työnkuva. Ammatillisten oppilaitosten yhdyntyminen ja suurien yksiköiden perustaminen edellyttävät aiempaa enemmän erityisopetuksen suunnittelua, yhtenäistämistä, koordinointia ja johtamista. Ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmissa korostuu erityisopetuksen vahva liittäminen osaksi yleistä opetusta. Näin myös ammatillisten erityisopettajien työssä korostuu vahva ammattipedagoginen kytkös. Inklusiivisessa koulutuksessa vaaditaan ammattipedagogisen kytköksen lisäksi monipuolista verkosto-osaamista. Ammatillisten erityisopettajien työn kohde on laaja: yksilöllisestä työotteesta oppilaitostasoiseen kehittämiseen. Ammatilliset erityisopettajat toimivat ammatinopettajina ryhmissä, suunnittelevat, järjestävät ja mahdollistavat erityisen tuen toteutumista ja toimivat oppilaitosyhteisöissä konsultatiivisessa tai johtavassa tehtävässä erityisopetuksen kysymysten osalta. Erityisopettajien uusintuvan, kehittävän työotteen vahvistaminen on ammatillisen erityisopettajankoulutuksen yksi päätehtävä.

Ammatillista erityisopettajankoulutusta ohjaavat lait, asetukset ja suositukset

Ammattikorkeakoululain (932/2014) 8§:n mukaan ammattikorkeakoulu voi antaa ammatillista opettajankoulutusta sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään toimiluvassa. Koulutuksen rahoitus määritellään ammattikorkeakoululaissa (932/2014) ja asetuksessa (1129/2014 12–16 §) osana koko ammattikorkeakoulun rahoitusmallia. Toiminnan muut ehdot määritellään Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja opetus- ja kulttuuriministeriön välisessä sopimuksessa, ammatillisen opettajakorkeakoulun ja ammattikorkeakoulun johdon välisessä toimintasuunnitelmassa sekä JAMKin tutkintosäännössä.

Ammatillisen opettajankoulutuksen lisäksi ammatillinen opettajakorkeakoulu järjestää pedagogista jatko- ja täydennyskoulutusta ja palvelee valtakunnallisesti ammattikorkeakouluja, ammatillisia oppilaitoksia ja muita organisaatioita niiden pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

Koulutustehtävän ohella ammatillisen opettajakorkeakoulun tehtävänä on ammattikorkeakoululakiin perustuen harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Lakiin (932/2014) ja toimilupaan perustuen ammatillisella opettajankoulutuksella tarkoitetaan ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opettajille ja opettajiksi aikoville tarpeellista opettajankoulutusta. Ammatillisesta opettajakoulutuksesta annetussa asetuksessa (1129/2014) määritellään, että opintojen tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiudet 1) ohjata erilaisten opiskelijoiden oppimista ja 2) kehittää opetusalaansa ottaen huomioon työelämän ja ammattien kehittyminen.

Opettajien jatkokoulutuksena toteutettava erityisopettajankoulutus antaa kelpoisuuden erityisopetuksen tehtäviin ammatillisessa koulutuksessa (asetus 986/1998). Ammatilliset erityisopettajat voivat toimia ammatillisten erityisoppilaitosten, ammatillisten oppilaitosten, aikuiskoulutuksen, ammattikorkeakoulujen, vapaan sivistystyön ja kolmannen sektorin opetus- ja asiantuntijatehtävissä.

Ammattiin ja työelämään kouluttamisen lisäksi erityisopettajat voivat toimia ammatillisen peruskoulutuksen valmentavassa koulutuksessa ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa sekä tehdä opetukseen liittyviä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtäviä. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998, luku 5. 16 §) määrittelee ammatillisen erityisopettajan kelpoisuuden seuraavasti: Erityisopetusta on kelpoinen antamaan henkilö, jolla on:

1. tässä asetuksessa säädetty ammatillisten tai yhteisten opintojen opettajan kelpoisuus ja
2. vähintään 60 opintopisteen tai vähintään 35 opintoviikon laajuiset ammatillisen koulutuksen erityisopettajan opinnot tai yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 19 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetty erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot.

Yhteisten opintojen opetusta on kelpoinen antamaan myös henkilö, joka on suorittanut soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon ja jolla on em. erityisopettajan opinnot. Jos erityisopetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, erityisopetusta voi antaa myös muu ammatilliseen koulutukseen kelpoinen opettaja osana muuta opetustaan.

Ammatilliseen opettajakorkeakouluun hakevilta edellytetään riittävää koulutusjärjestelmän ja työelämän tuntemusta. Opiskelijat hankkivat erityisopettajankelpoisuuden suorittamalla 60 opintopisteen laajuiset opinnot joustavana monimuoto-opiskeluna. Yksi opintopiste tarkoittaa n. 27 tunnin työskentelyä. Opinnot voi suorittaa työn ohessa lukuun ottamatta lähijaksoja ja harjoittelua.

Ammatillisen erityisopetuksen kehittämistarpeet liittyvät koko koulutuspolitiikkaa ja koulutusta koskeviin haasteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämät koulutuksen kärkihankkeet vuosille 2016-2018 asettavat ammatilliselle koulutukselle, myös erityisopetukselle, laajoja tehtäviä. Ammatillisen koulutuksen ja työelämän kiinteä yhteistoiminta jatkuu ja tarvitaan uusia, työelämälähtöisiä oppimisympäristöjä ja toteutustapoja ammatilliseen erityisopetukseen. Koulutuksen avulla pyritään lisäämään opiskelijoiden yhteiskunnallista aktiivisuutta ja osallisuutta kiinnittämällä huomiota erityisen tuen ja ohjauksen järjestämisen tapoihin ja ympäristöihin. Kärkihankkeisiin sisäänkirjoitettu koulutuksen inklusio-ajattelu edellyttää ammatillisen koulutuksen kehittämistä entistä esteettömämmäksi, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta korostavaksi sekä yksilöllisyyttä, joustavuutta ja kansainvälisyyttä huomioivaksi oppimisympäristöksi.

Myös Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus (European Agency for Development in Special Needs Education) on linjannut kehittämisessä tarvittavan päätöksenteon tueksi toimintoja, jotka edistävät erityistä tukea tarvitsevien oppijoiden integrointia yleisopetuksen oppimisympäristöihin. Matkalla inklusiiviseen koulutusjärjestelmään on kehitettävä

osallistamista tukevaa lainsäädäntöä ja politiikkaa, on parannettava osallistamista edistävää resursointia, on kehitettävä toimivat seuranta-, arviointi- ja tulosvastuujärjestelyt ja on parannettava koulutuksen saatavuutta ja lisättävä koulutusmahdollisuuksia.

Vuonna 2012 Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus määritteli ”Osallistavan opettajan profiilin”. Profiili sisältää ne keskeiset arvot ja osaamisalueet, joita kaikki opettajat tarvitsevat työskennellessään inklusiivisessa koulutuksessa. Osallistavan opettajan arvoiksi nimettiin:

1. Oppijoiden moninaisuuden arvostaminen – oppijoiden erilaisuus nähdään koulutuksen voimavarana
2. Kaikkien oppijoiden tukeminen – opettajilla on suuret odotukset kaikkien oppijoiden edistymisestä
3. Yhteistyö muiden kanssa – yhteistyö ja tiimityöskentely ovat kaikkien opettajien olennaisia työvälineitä
4. Henkilökohtainen ammatillinen kehittyminen – opettaminen on oppimista, ja opettaja ottaa vastuun omasta elinikäisestä oppimisestaan

Osaamisalueet sitoutuvat arvoihin ja rakentuvat kolmesta tekijästä: asenteista, tiedoista ja taidoista. Kukin asenne tai näkemys edellyttää tiettyä tietoa tai ymmärrystä sekä taitoa soveltaa sitä käytäntöön. Osaamisalueet ovat:

- käsitys inklusiivisesta koulutuksesta – erityispedagoginen perusta
- näkemys oppijoiden moninaisuudesta
- kaikkien oppijoiden akateemisen, käytännön, sosiaalisen ja emotionaalisen oppimisen edistäminen
- yhteistyö vanhempien ja perheiden kanssa
- yhteistyö opetusalan ja eri asiantuntijaverkostojen kanssa
- opettaja refleктоivana toimijana: oman toiminnan vaikuttavuuden arviointi.
- koulutus ammatillisen oppimisen ja kehityksen perustana

Myös ammatillisen erityisopettajakoulutuksessa on huomioitu nämä osaamisalueet.

AMMATILLISEN ERITYISOPETTAJANKOULUTUKSEN OSAAMISALUEET JA YLEISTAVOITTEET

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen peruslähtökohtana on inklusiivisen koulutuksen kehittäminen. Erityisopettajaopinnoissa tätä toteutetaan oman erityisopettajuuden rakentamisen, työyhteisön osaamisen kehittämisen ja alueellisen yhteistyön kautta. Opiskelijan henkilökohtainen kasvu ja ammatillinen osaaminen liitetään kiinteästi hänen oman työyhteisönsä erityisopetuksen kehittämiseen. Koulutuksen tavoitteena on erityisopettajuus, jossa painottuvat pedagogisen osaamisen lisäksi konsultatiivinen ja verkostoituva työote. Koulutuksen tavoitteena on ammattialaansa ja opetustyötään tutkiva erityisopettaja, joka uskaltautuu kehittävään vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa ja arvioi omaa toimintaansa tavoitteena työnsä ja toimintaympäristönsä kehittäminen. Tähän liittyvinä tavoitteina ovat oman erityiskasvatuksellisen ajattelutavan sisäistäminen ja sen tietoiseksi tekeminen sekä kehittyminen ammatilliseksi erityisopettajaksi omaa työtään tutkien.

Kuvio 1. Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen osaamistavoitteet

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen yleistavoitteina on kehittää:

- opettajan erityisopetuksen tietoperustaa
- opettajan henkilökohtaisia yksilöllisen oppimisen ohjaamisen taitoja
- opettajan valmiuksia suunnitella ja toteuttaa inklusiivisia ratkaisuja omassa oppilaitoksessaan
- kykyä toimia ammatillisen erityisopetuksen kehittämistyössä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- opettajan valmiuksia verkostoitua ja kehittää palveluja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden hyväksi koulutuksen nivelvaiheissa ja työllistymisen edistämiseksi

Jatkuva oppiminen

Jatkuvan oppimisen vaatimus liittyy olennaisesti ammatillisen erityisopettajankoulutuksen kaikkiin osaamisalueisiin. Työn pohdinta, kyky kriittiseen itsearviointiin ja itsenäisiin valintoihin ovat välttämättömiä taitoja oman työn ja työyhteisön kehittämiseksi. Keskeisenä ammatillisen erityisopettajien koulutuksen tavoitteena on tukea asiantuntijuuden kasvua ja sen uudistamista. Koulutuksen keskeisin tavoite on kehittää henkilökohtaista erityisopettajuutta. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman avulla on mahdollista suunnata koulutusta yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti. Mentoroinnin avulla rakennetaan ammatillista identiteettiä.

Jatkuvan oppimisen pätevyysalue sisältää

- **reflektio-osaamista**, joka tarkoittaa ammatillisen erityisopettajan taitoa arvioida oman ja yhteisönsä toiminnan lähtökohtia, tavoitteita ja toimintaympäristön muutosta ja kykyä asettaa uusia tavoitteita oman ja yhteisönsä toiminnan kehittämiseksi.
- **tiedonhallintaosaamista**, jolla ymmärretään ammatillisen erityisopettajan taitoa etsiä ja valikoida sellaista teoreettista tietoa, joka tukee henkilökohtaista kasvua ammatilliseen erityisopettajuuteen

Toimintaympäristöjen kehittäminen

Ammatillisen erityisopettajan tulee kyetä hahmottamaan erityisopetukseen yhteydessä olevat yhteiskunnalliset muutokset, määrittelemään työn monimuotoinen tehtäväkuva, ammatillisen erityisopetuksen käsitteet ja sitä koskevat säädökset. Erityisopetuksen kansainvälinen toiminta mahdollistuu ammatillisen opettajakorkeakoulun tarjoamien englanninkielisten valinnaisten opintojen ja opiskelijavaihdon kautta. Opiskelijalla on myös mahdollista liittää opintoihinsa joko ammatillisen opettajakorkeakoulun tai oman oppilaitoksen kansainvälistymisen hankkeita.

Olennainen osa ammatillisen erityisopettajan työtä on erityisopetuksen kehittämistyö oppilaitoksessa ja yhteistyö muiden oppilaitosten, viranomaistahojen sekä paikallisen että alueellisen työelämän kanssa. Kehittämisen ja yhteistyön tavoitteena on löytää inklusiivisuutta tukevia ratkaisuja. Opetussuunnitelmatyö, erityisopetuksen suunnitteluun ja toteutukseen liittyvä työ ja erilaiset projektit ja hankkeet ovat esimerkkejä toiminnoista, joilla näihin tavoitteisiin pyritään.

Oppimisympäristöillä ja niiden fyysisellä esteettömyydellä on tärkeä merkitys opetuksen toteuttamiselle. Oppilaitoksen toimivat rakenteelliset ratkaisut sekä turvallinen

opiskeluympäristö tukevat oppimista ja lisäävät esteettömyyttä. Ammatillinen erityisopettaja edistää oppilaitoksen inklusiivista toimintaa vaikuttamalla oppilaitoksen toimintapolitiikkaan, asenteisiin, kulttuuriin ja käytännön ratkaisuihin.

Kehittämistyön edellytyksenä ammatilliselta erityisopettajalta vaaditaan oman ammattialansa teoreettista ja käytännöllistä hallintaa ja vahvaa erityispedagogista osaamista. Toimintaympäristöjen kehittäminen edellyttää laaja-alaisen yhteistyön lisäksi monipuolisia tiedon käyttöön liittyviä taitoja.

Oppilaitoksen toiminnan sisäinen kehittäminen edellyttää erityisopettajalta yhteisöllisiä toimintavalmiuksia ja konsultatiivista työtettä. Erityisopettajalla on keskeinen rooli opiskeluhuollossa ja oppilaitoshyvinvoinnin rakentamisessa. Ammatillisen erityisopettajan työ edellyttää kykyä toimia myös vaikuttamistyössä ja ristiriitatilanteissa.

Ammatillisen erityisopettajan toimintaympäristö koostuu monenlaisista vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteista myös oppilaitoksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Ammatillinen erityisopettaja kehittää yhteistyössä työelämän kanssa inklusiivisia työssäoppimismahdollisuuksia ja työllistymisvaihtoehtoja. Tämä kehittämistyö edellyttää ammatilliselta erityisopettajalta verkostossa toimimisen taitoja. Laajimmillaan erityisopettajan toimintaympäristö muodostuu erilaisista kansallisista ja kansainvälisistä verkostoista.

Inklusiivisen koulutuksen kehittäminen edellyttää erityisopettajalta tutkivaa ja kehittävää työtettä, jota opiskelija rakentaa koulutuksen aikana.

Toimintaympäristön kehittäminen sisältää

- **kontekstiosaamista**, joka tarkoittaa ammatillisen erityisopettajan kykyä hahmottaa oma toimintansa suhteessa työyhteisön toimintaan ja siinä tapahtuviin muutoksiin ja ympäröivään alueelliseen verkostoonsa ja sen muutostarpeisiin
- **oman alan sisältöosaamista**, joka tarkoittaa laaja-alaiseen kelpoisuuteen liittyvää riittävää tiedollista ja menetelmällistä substanssin hallintaa
- **kehittämisoosaamista**, joka tarkoittaa erityisopettajan sisällöllistä ja menetelmällistä kykyä kehittää omaa ja yhteisönsä toimintaa suhteessa toimintaympäristön muutokseen.
- **tiedonhallintaosaamista**, jolla ymmärretään ammatillisen erityisopettajan taitoa etsiä ja valikoida sellaista teoreettista tietoa, joka yhdistyneenä kokemustietoon palvelee sekä hänen, että hänen yhteisönsä osaamisen kehittämistä.

Oppimisen ohjaaminen

Erityisopettajan työssä korostuu toimintaympäristöön ja työyhteisöön kohdistuva vaikuttaminen. Näiden lisäksi yksilöllinen opetus ja ohjaus, eettinen työote, erilaisuuden arvostaminen ja yksilöllisten erojen näkeminen rikkautena luovat erityisopettajan työn perustan.

Oppimisen ohjaaminen sisältää

- **oppimisteoriaosaamista**, joka tarkoittaa ammatillisen erityisopettajan tietoisuutta erityisopetuksen teoreettisista ja filosofisista lähtökohdista
- **oppijaosaamista**, joka tarkoittaa ammatillisen erityisopettajan taitoa huomioida yksilöllisiä oppimisen edellytyksiä ja mahdollisuuksia opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
- **opetus- ja ohjaamisosaamista**, joka tarkoittaa ammatillisen erityisopettajan taitoa suunnitella opetuksen tavoitteita, sisältöjä ja työtapoja, taitoa arvioida oppimista ja kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä.

Yhteistyö ja vuorovaikutus

Yhteistyö ja vuorovaikutus kytkeytyy kiinteästi oppimisen ohjaamiseen ja toimintaympäristöjen kehittämiseen. Yhteistyö liittyy usein esimerkiksi valtakunnalliseen tai alueelliseen koulutuksensuunnitteluun ja toteuttamiseen sekä kehittämishankkeisiin. Lisäksi vuorovaikutusosaaminen liittyy kiinteästi opetus- ja ohjaamistilanteisiin niin oppilaitoksen koko henkilöstön kuin opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Yhteistyö oppilaitostasolla käsittää valmiuden muodostaa toimivia ohjaus- ja vertaissuhteita sekä työryhmiä. Laajemmin se sisältää myös valmiuden työskennellä verkostoissa, jotka muodostuvat suhteista muihin oppilaitoksiin ja työelämään. Laajimmillaan yhteistyö ulottuu kansainvälisiin suhteisiin, jotka ovat jo monen oppilaitoksen arkipäivää erilaisissa yhteistyöprojekteissa.

Ammatillisen erityisopettajan työ on luonteeltaan sosiaalista ja ihmisten väliseen vuorovaikutuksen perustuvaa. Kyky myönteiseen vuorovaikutukseen oppijoiden kanssa on laadukkaan opetuksen ja ohjaamisen kulmakivi.

Erityisopettajalta edellytetään myös valmiutta kehittää perinteisten vuorovaikutusmallien rinnalle uudenlaisia vuorovaikutuksellisia ratkaisuja esim. verkko-oppimisympäristöjen, digitaalisten materiaalien ja sosiaalisen median käyttämistä oppimisen, opetuksen ja ohjauksen tukena.

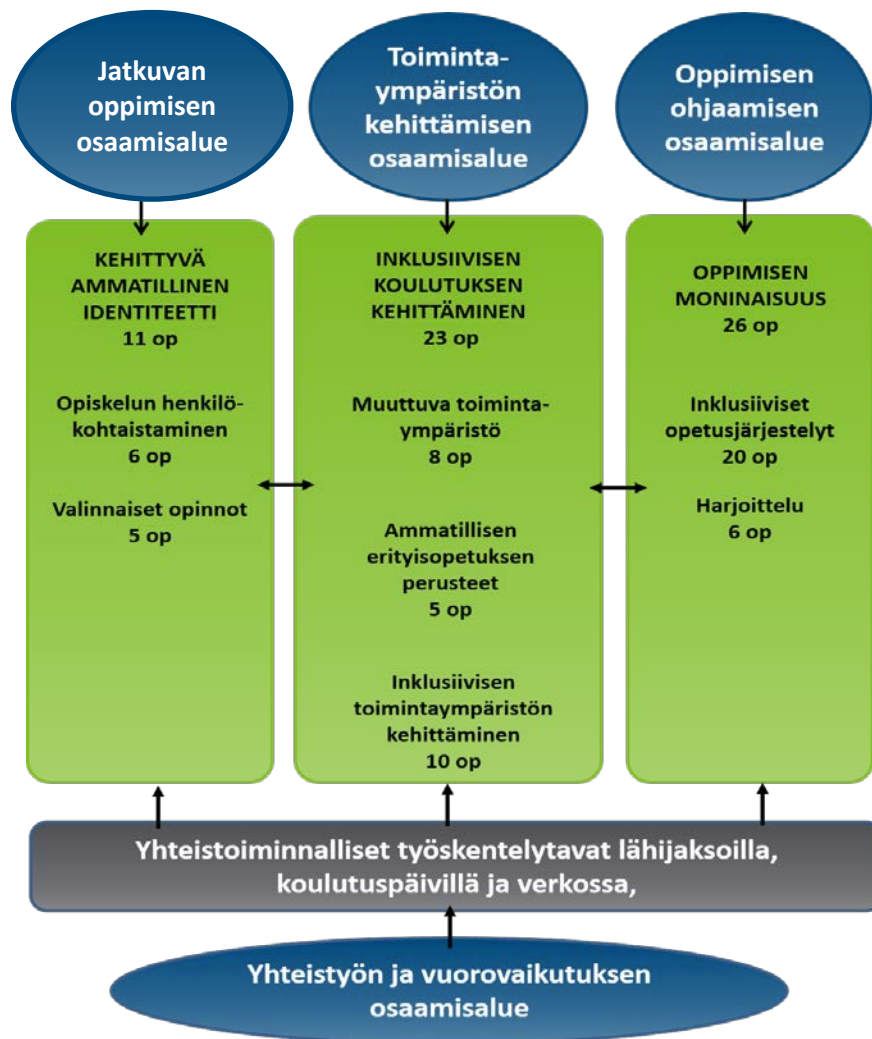
Yhteistyön ja vuorovaikutuksen osaaminen sisältää

- **alueellista verkosto-osaamista**, jolla ymmärretään ammatillisen erityisopettajan taitoa toimia erilaisissa yhteistyöverkostoissa sekä kykyä luoda oman ja yhteisönsä toiminnan kehittämisen kannalta tarkoituksenmukaisia yhteistyösuhteita
- **vuorovaikutusosaamista**, joka tarkoittaa ammatillisen erityisopettajan taitoa toimia erilaisissa vuorovaikutussuhteissa kulloisenkin toiminnan tavoitteen kannalta myönteisellä ja mielekkäällä tavalla.
- **tieto- ja viestintätekniistä** osaamista, joka tarkoittaa ammatillisen erityisopettajan taitoa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa omassa toiminnassaan.

AMMATILLISEN ERITYISOPETTAJANKOULUTUKSEN OPINTOKOKONAISUUDET JA TAVOITTEET

Ammatillinen erityisopettajakoulutus toteutetaan kolmen lukukauden mittaisena monimuotokoulutuksena, jossa yhteiset lähijaksot vuorottelevat etätyöskentelyn kanssa. Opinnot voi suorittaa työn ohessa lukuun ottamatta lähijaksoja ja harjoittelua.

Opinnot koostuvat yhteistoiminnallisesta työskentelystä lähijaksoilla, etätyöskentelynä tehtävistä kirjallisista ja toiminnallisista tehtävistä, verkko-opintokokonaisuuksista ja harjoittelusta. Etätyöskentelyä varten opiskelijat verkostoituvat ja muodostavat yhteistyötiimejä.

Kuvio 2. Ammatillisen erityisopettajakoulutuksen osaamisalueet, opintokokonaisuudet ja opintojaksot

Kehittyvä ammatillinen identiteetti 11 op (AEJ16Z)

Jatkuvan oppimisen opintokokonaisuudessa tutustutaan ammatillisen erityisopettajankoulutuksen opetus- ja toteutus suunnitelmiin, asetetaan tavoitteet opiskelulle ja kootaan omaa portfolioa. Valinnaisten opintojen osuus mahdollistaa opintojen henkilökohtaistamista. Kaikkeen tähän sisällytetään jatkuva itsearviointi; oman toiminnan ja kehittymisen pohdintaa asetettujen tavoitteiden suunnassa.

- [Opiskelun henkilökohtaistaminen \(6 op\)](#)
- [Valinnaiset opinnot \(5 op\)](#)

Opiskelun henkilökohtaistaminen 6 op (AEJO2016)

Osaamistavoitteet

Opiskelija tuntee ammatillisen erityisopettajankoulutuksen opetus- ja toteutus suunnitelmat ja hän kykenee asettamaan mielekkäitä oman oppimisen tavoitteita henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa. Opiskelija osaa arvioida omaa ammatillista kasvuaan, oppimistaan ja opiskelulle asettamia tavoitteita. Hän osaa arvioida kriittisesti ammattinsa ja toimintansa perusteita ja tulevaisuuden haasteita. Hänellä on valmiuksia toimia ammatillista erityisopetusta tutkivana ja kehittävänä opettajana. Hän osaa tuottaa erityisopettajuuttaan määrittävän käyttöteorian kirjalliseen muotoon.

Sisältö ja jakson arviointiaineisto

- Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma
- Ohjaus- ja arviointikeskustelut
- Mentorointi
- Portfolio ja kokoava itsearviointi
- Päätöskeskustelu

Arviointikriteerit

Opiskelun henkilökohtaistamisen jakson aineistojen avulla arvioidaan opiskelun kehittämisosaaamista, suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta, vuorovaikutusosaamista ja opiskelijan reflektio-osaamista. Arviointi kohdistuu myös yhteistyö- ja vuorovaikutusosaamiseen.

Tehtävät

Tehtävä 1. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS)

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen liittyvän portfoliotyöskentelyn ensimmäinen vaihe. Se on opiskelun sisältöjä ja muotoja koskeva suunnitelma siitä, miten opiskelija saavuttaa koulutuksen tavoitteet. Suunnitelman

ensimmäisen versio laaditaan kevään orientaatiopäivien jälkeen, syksyn ensimmäiseen lähijaksoon mennessä. Sen jälkeen HOPS tarkentuu ja muotoutuu prosessinomaisesti opintojen edetessä.

Koko koulutusta koskevan HOPS:n laatimista varten opiskelijat perehtyvät erityisopettajankoulutuksen opetus- ja toteutussuunnitelmaan.

HOPSissa opiskelija kuvaa tähänastiset ammatillisen kasvunsa polut: millaisia erilaisia ammatillisia ja koulutuksellisia vaiheita opiskelijalla on ollut elämänsä kuluessa ja miten hän niiden kautta on edennyt ammatilliseen erityisopettajankoulutukseen. HOPSin tavoitteena on liittää ammatillinen erityisopettajankoulutus ja siihen liittyvät oppimistehtävät opiskelijan omaan opetustyöhön, työyhteisöön ja ammattialan kehittämistyöhön. Tällä tavoin koulutus saa todellista ja käytännöllistä vaikuttavuutta ympäröivässä yhteisössä.

HOPS koostuu kolmesta osiosta:

a) Oma opiskeluorientaatio

Oman opiskeluorientaation kuvaamisessa voit lähteä liikkeelle vastaamalla esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- Millaiset koulutuksellisen ja ammatillisen urani vaiheet ovat olleet mielestäni kehittymiseni kannalta erityisen merkittäviä ja suuntaa antavia?
- Mitkä ovat motiivini erityisopettajaksi ryhtymiselle?
- Minkälaisia erityisopetuksen tehtäviä / roolia / asemaa tavoittelet työyhteisössäsi näiden opintojen myötä?
- Mitkä ovat tällä hetkellä keskeiset tavoitteeni erityisopettajana kehittymiselle?
- Mitkä asiat ovat vahvuksiani, mitkä kehittymishaasteitani opiskelijana?
- Mitkä ovat odotukseni? Mitä olen itse valmis panostamaan tavoitteitteni saavuttamiseksi?
- Minkä tekijöiden arvelen vaikeuttavan sitoutumistani opintoihin? Mikä on näkemykseni kouluttajan roolista ja mikä omasta roolistani opiskelijana koulutuksen aikana?
- Miten arvioin koulutuksen työtapojen, verkkoympäristössä tapahtuvan työskentelyn ja pitkälle viedyn itseohjautuvuuden sopivan minulle ja mitä se vaatii minulta?

b) Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen sisällöllinen henkilökohtaistaminen

Perehdy erityisopettajankoulutuksen opetussuunnitelman osaamisalueisiin. Pohdi opiskelusuunnitelmassasi

- mitä ammatillisen erityisopettajan osaamisalueet tarkoittavat kohdallasi?
- mitä niistä jo osaat ja miten voit niissä kehittyä?
- mitä sinun pitäisi vielä oppia?
- ajatuksia harjoittelusta
- kehittämistehtävän teema, aihealue
- valinnaisten opintojen teema, aihealue

Kirjaa hopsiin opintojen henkilökohtaistaminen harjoittelun, kehittämistehtävän ja valinnaisten opintojen osalta sekä mahdollisten osaamisen tunnistamisten osalta.

c) Opintojen ajoittuminen

Tee alustava ajoitussuunnitelma opinnoillesi. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa laatiessasi on tärkeää miettiä, miten voit ja haluat jakaa aikasi ja voimavarasi eri elämänaalueiden kesken ja millaiseen opiskeluaikatauluun sinun on mahdollista sitoutua.

Jokaisen kannattaa laatia opiskelulle välitavoitteita ja arvioida opintojensa edistymistä. Suunnitelmia ja aikataulutusta voi tarvittaessa muuttaa, mutta päätavoitteesta kannattaa pitää kiinni. Oman toimen ohessa opiskeluun liittyy erilaisia työn ja opiskelun suunnittelu- ja järjestelykysymyksiä. Koulutukseen sisältyy lähiopetusjaksoja ja harjoittelu, jotka edellyttävät poissaoloa omasta työstä.

Yhteyshenkilö: oma vastuukouluttaja

Tehtävä 2. Mentorointi

Hanki alueeltasi mentori (kokenut erityisopettaja), jonka kanssa käyt keskustelua erityisopetuksen ajankohtaisista asioista. Kirjaa keskustelujen aiheet ja niissä syntyneet ajatukset portfolioon liitettävään oppimispäiväkirjaan. Mentorointikeskustelujen teemat on hyvä liittää oman ammatillisen kehittymisen aiheisiin. Mentoreina toimivat kokeneet erityisopettajat. Mentorointi ohjeistetaan tarkemmin opintojen aikana.

Yhteyshenkilö: oma vastuukouluttaja

Tehtävä 3. Portfolio ja kokoava itsearviointi

Portfolio koostuu koko koulutusta koskevasta henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta (hops) ja opintojaksokohtaisten sisältöjen kokoavasta itsearvioinnista. Opinnot päättävä päättökeskustelu käydään portfolioon perustuen.

Portfoliota kootaan koko opiskelun ajan. Valikoi portfolioosi sellaista sinulle merkityksellistä aineistoa, joka kertoo siitä, mitä jo osaat koulutukseen tullessasi, miten olet kehittynyt koulutuksen aikana ja mitä osaat koulutuksen päättyessä. Käytä rohkeasti mielikuvitustasi ja osaamistasi portfolioon kokoamisessa, sillä on tärkeää, että se on juuri sinun näköisesi. Huomioi, että voit käyttää portfolioosasi erilaisia muotoja osaamisesi dokumentointiin.

Voit valita portfolioosi esim. seuraavia aineistoja perusteluineen ja pohdintoineen:

- henkilökohtaisen opiskelupolun suunnittelu
- oppimistehtäviä, kehittämistyön sekä harjoitteluun liittyviä dokumentteja
- itsearviointi suhteessa erityisopettajankoulutuksen tavoitteisiin, sisältöihin, opiskelu- ja arviointitapoihin ja opiskelun etenemiseen
- palautteita opiskelijatovereilta ja kouluttajilta
- muuta itsellesi tärkeää, koulutuksen ulkopuolella syntynyttä aineistoa, joka kertoo osaamisestasi ammatillisena erityisopettajana
- koulutuksen kokoava arviointi

Kokoava itsearviointi on portfolio työskentelyn viimeinen vaihe. Kun laadit kokoavaa itsearviointiasi, arvioi osaamistasi ammatillisena erityisopettajana suhteessa aikaisemmin esitettyihin osaamisalueisiin. Pohdi, missä määrin olet onnistunut saavuttamaan ammatillisen erityisopettajankoulutuksen tavoitteeksi asetetun osaamisen. Mitkä erityisopettajan osaamisen alueet näet tällä hetkellä vahvuuksinasi ja millä alueilla ovat suurimmat kehittymishaasteesi? Pohdi myös, oletko saavuttanut koulutuksen alussa tai matkan varrella henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassasi asettamasi tavoitteesi. Hahmottele myös, miten aiot jatkossa kehittää itseäsi ja erityisopettajuuttasi.

Yhteyshenkilö: oma vastuukouluttaja

Valinnaiset opinnot 5 op (AEJV2016)

Osaamistavoitteet

Opiskelija laajentaa ja syventää erityisopetukseen liittyvää osaamistaan ammatillisten ja henkilökohtaisten kehittymistarpeiden mukaisesti muodostaen mielekkään ja ammatillisesti perustellun kokonaisuuden.

Tehtävät

Tehtävä 4. Valinnaiset opinnot

Valinnaiset opinnot (5 op) voidaan suorittaa

- valitsemalla koulutuskokonaisuus [JAMK:n täydennyskoulutuksen](#) tarjonnasta. JAMKin täydennyskoulutuksesta sekä valinnaisista opinnoista informoidaan syyslukukauden 2016 alussa.
- suorittamalla omaehtoisia erityisopetuksen täydennyskoulutuksia
- osallistamalla erityisopetuksen ammattipäiviin, seminaareihin ja konferensseihin, ja laatimalla niistä itsearvioinnin sisältävän oppimispäiväkirjan
- hyväksilukemalla aikaisemmin suoritettuja erityisopetuksen osaamista syventäviä ja laajentavia opintoja. Valinnaiseksi opintojaksoksi voi esittää myös muun koulutuksen, jonka opiskelija on suorittanut viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana (1.8.2013 jälkeen). Samoja opintoja ei voida hyväksilukea muissa opintojaksoissa. Valinnaisiksi opinnoiksi ei hyväksilueeta opintoja, jotka sisältyvät hakukelpoisuuden tuottavaan tutkintoon.

Yhteyshenkilö: AOKK:n opintojen ohjaaja (korvaavuudet) ja oma vastuukouluttaja

Inklusiivisen koulutuksen kehittäminen 23 op (AET15Z)

Inklusiivisen koulutuksen kehittämisen opintokokonaisuudessa orientoidutaan erityisopettajuuteen, perehdytään ammatillisen erityisopettajan työn muotoihin ja tarkastellaan ammatillisen erityisopetuksen sidoksia ympäröivään yhteiskuntaan ja työelämään.

- [Muuttuva toimintaympäristö \(8 op\)](#)
- [Ammatillisen erityisopetuksen perusteet \(5 op\)](#)
- [Inklusiivisen toimintaympäristön kehittäminen \(10 op\)](#)

Muuttuva toimintaympäristö 8 op (AETM2016)

Osaamistavoitteet

Opiskelijalla on valmiudet käyttää erityisopetusta määrittäviä asiakirjoja oman oppilaitoksen erityisopetuksen ja oman osaamisen kehittämisessä. Opiskelija hankkii tietoa, taitoa ja valmiuksia ammatillisen erityisopetuksen kansalliseen ja kansainväliseen verkostotoimijuuteen.

Sisältö

- erityisopetuksen suunnittelua ja toteutusta ohjaavat kansalliset asiakirjat
- oppilaitostason erityisopetussuunnitelmat
- kansainvälistyvä erityisopettaja

Arviointiaineisto

- ryhmän työskentelyyn osallistuminen ja niihin liittyvät tehtävät
- oppimistehtävät
- teemaan liittyvä seminaari- ja lähijaksotyöskentely

Arviointikriteerit (hyväksyttävä osaaminen)

- osaa suunnitella ja kehittää työyhteisön erityisopetuksen toimintaa erityispedagogisista lähtökohdista viranomaisohjeistusta noudattaen
- osallistuu aktiivisesti seminaari- ja lähijaksotyöskentelyyn

Tehtävät

Tehtävä 5. Erityisopetuksen toteutus omassa oppilaitoksessa

Tutustu oman oppilaitoksesi erityisopetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan tai koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaan, jossa kuvataan erityisopetuksen järjestäminen. Haastattele suunnitelmiin liittyen yksikkösi erityisopetuksesta vastaavia henkilöitä.

Selvitä

- mitkä ovat oppilaitoksesi erityisopetuksen tavoitteet,
- millaisia erityisopetuksen menetelmiä oppilaitoksessanne on käytössä,
- keitä ovat erityisopetuksen toimijat,
- keitä yhteistyökumppaneita oppilaitoksellanne on,
- millaiset ovat eri toimijoiden vastuut erityisopetuksen toteuttamisessa ja
- miten erilaiset erityisopetuksen tehtävät ajoittuvat lukukaudelle.

Lue seuraavat julkaisut ja tarkastele sekä pohdi oppilaitoksesi käytäntöjä niiden sisällön valossa.

[Suunnitellen ja koordinoiden. Kohti kaikille yhteistä ammatillista oppilaitosta.](#)

[Erityisopetuksen käsikirja. Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus.](#)

Tehtävä ohjeistetaan tarkemmin lähijaksolla.

Tehtävä 6. Ammatillinen erityisopettaja verkostotoimijana

Tehtävän tavoitteena on osallistua ajankohtaiseen erityiskasvatuksen keskusteluun, verkostoitua ammatilliseen erityisopetuksen kenttään ja rakentaa oman ammatillisen erityisopettajan roolin kannalta merkityksellisiä verkostoja.

Tehtävän voi suorittaa:

a) osallistumalla Ammatillisten erityisopettajien ry.:n (AEO) opintopäiville syksyllä 2016 tai syksyllä 2017. Paikkakunnat tarkentuvat myöhemmin.

b) osallistumalla Erityisopetuksen kansallisille kehittämispäiville Helsingissä keväällä 2017

c) osallistumalla johonkin muuhun kaksipäiväiseen tai kahteen yksipäiväiseen, oppimistehtävän tavoitteita vastaavaan erityisopetuksen seminaariin tai konferenssiin.

Jos opiskelija haluaa osallistua johonkin itse valitsemaansa tilaisuuteen, hän tekee ennen tilaisuutta hakemuksen vastuukouluttajalle. Hakemuksessa tulee perustella se, miten ko. tilaisuuteen osallistumalla saavuttaa tehtävän tavoitteet.

Tehtävä 7. Kansainvälistyvä ammatillinen erityisopettaja

Tämän tehtävän tavoitteena on syventää ymmärrystä monikulttuurisuudesta ja kansainvälisyydestä ammatillisen erityisopetuksen ja -kasvatuksen näkökulmasta. Tehtävän tarkoituksena on laajentaa erityisopettajaosaamista organisaatiolähtöisten ja / tai henkilökohtaisten kehittymistarpeiden mukaisesti.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu/AOKK järjestää lukuvuoden 2016-2017 aikana erityisopetukseen liittyviä kv-videoneuvotteluyhteyksiä, joihin voit tehtävään liittyen halutessasi osallistua. Vaihtoehtoisesti voit valita itseäsi kiinnostavan, teemaan liittyvän aiheen ja perehtyä siihen kirjallisuuden ja muun materiaalin avulla. Voit raportoida tehtävän usealla tavalla esim. kirjoittamalla, tekemällä lyhyen videon tai podcastin, kokoamalla mindmapin tai jollakin muulla valitsemallasi tavalla. Osa tuotoksista voidaan julkaista erityisopettaja.fi verkkolehdeissä. Lähteenä voit käyttää esim. [European Agency for Special Needs and Inclusive Education-sivustoa](#) .

Ammatillisen erityisopetuksen perusteet 5 op (AETA2016)

Osaamistavoitteet

Opiskelija tietää erityisopetuksen arvolähtökohdat, on perehtynyt alan tieteellisiin julkaisuihin ja hallitsee ammatillisen erityisopetuksen peruskäsitteistön. Hän tunnistaa oman suhtautumisensa moninaisuuteen ja osaa toimia tiedostaen omat eettiset periaatteet. Opiskelija osaa hankkia teoreettista tietoa oman työnsä suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Sisältö

- erityispedagogiikan peruskysymykset, käsitteet ja etiikka
- erilaisuuden historiaa
- perusteita oppimisvaikeuksista
- ammatillisen erityisopetuksen järjestämisen malleja
- ammatillisen erityisopetuksen ajankohtaisia haasteita

Arviointiaineisto

- Ammatillisen erityisopetuksen verkko-opintokokonaisuuden oppimistehtävät

Arviointikriteerit (hyväksyttävä osaaminen)

- hallitsee ammatillisen erityisopetuksen peruskäsitteistön
- osaa perustella toimintansa erityiskasvatuksen eettisten periaatteiden mukaan
- tuntee ammatillisen erityisopetuksen järjestämisen tapoja

Tehtävät

Tehtävä 8. Ammatillisen erityisopetuksen perusteet

Opintojakso toteutetaan verkko-opintoina Optimassa. Tarkempi ohjeistus verkko-opinnoista annetaan 1. lähijaksolla toukokuussa 2016.

Inklusiivisen toimintaympäristön kehittäminen

10 op (AETI2016)

Osaamistavoitteet

Opiskelijalla on valmiudet kehittää omaa osaamistaan erityisopettajana. Opiskelija osaa määrittää oman oppilaitoksen erityisopetuksen kehittämisen tavoitteita. Opiskelija ottaa vastuuta erityisopetuksen kehittämisestä suunnittelemalla ja toteuttamalla työyhteisön osaamista edistävän kehittämistyön. Hän osaa käyttää tiedonhankinnassaan asianmukaisia lähteaineistoja ja tuottaa kirjallisen raportin toiminnastaan. Opiskelija osallistuu vertaisarvioijana erityisopetuksen kehittämiseen.

Sisältö

- hallitsee ammatillisen erityisopetuksen peruskäsitteistön
- osaa perustella toimintansa erityiskasvatuksen eettisten periaatteiden mukaan
- tuntee ammatillisen erityisopetuksen järjestämisen tapoja

Arviointiaineisto

- kehittämistehtäväsuunnitelma
- kehittämistehtäväraportti tai -artikkeli
- kehittämistehtävän esittely työyhteisössä
- teemaan liittyvä lähiopetusjaksotyöskentely
- oppimistehtävät

Arviointikriteerit (hyväksyttävä osaaminen)

- osaa kehittää työyhteisön erityisopetusta ja osaa perustella kehittämistoimet erityispedagogisista lähtökohdista
- osallistuu ammatillisen erityisopetuksen ajankohtaiseen keskusteluun
- verkkolehdessä ja / tai Optimassa julkaistava kehittämistehtäväraportti tai -artikkeli

Tehtävät

Tehtävä 9. Kehittämistehtävä

Kehittämistehtävä on yhteisöllinen, toimintaympäristön erityisopetuksen kehittämiseen liittyvä tehtävä. Kartoita työyhteisössäsi erityisopetuksen kehittämisen kohteita keskustelemalla henkilöstön kanssa ja tutustumalla oppilaitoksen erityisopetus-suunnitelmaan ja kehittämissuunnitelmiin. Valitse työyhteisösi erityisopetuksen kehittämiseen liittyvä kohde, johon haluat perehtyä osana erityisopettajanopintojasi.

Kehittämistehtävän esittely toteutetaan konsultatiivisen erityisopettajan työkuvaan harjoittaen. Työn esittely toteutetaan omassa oppilaitoksessa. Opiskelijakollega osallistuu kehittämistyön esittelyyn vertaisarvioijana.

Kehittämistehtävä etenee vaiheittain:

a) Alustava suunnitelma:

- Kehittämistehtävän aiheen määrittely: määrittele selkeästi minkälaista osaamista pyrit edistämään.
- Perustelee, miksi valitsemaasi kehittämiskohteeseen perehtyminen on hyödyllistä erityisopettajuutesi kehittymisen ja työyhteisösi osaamisen kehittymisen kannalta. Mitkä ovat tavoiteltavat tulokset osaamisen kehittymisen osalta?
- Perehdy aihetta käsitteleviin aikaisempiin selvityksiin ja kirjallisuuteen. Liitä suunnitelmaan kirjallisuusluettelo.
- Tarkenna ja rajaa valitsemaasi kehittämistehtävääihettä kirjallisuuden perusteella; aseta kehittämistehtävällesi konkreettiset tavoitteet ja määrittele mahdolliset tulokset.
- Kuvaa, millaisin askelin ja missä aikataulussa etenet tavoitteisiin. Liitä mukaan suunnitelma kehittämistehtävän esittelystä työyhteisössä (aikataulutus, toiminnot, tiedottaminen, osallistujarekrytointi). Kehittämistehtävän esittely ja toiminnallinen toteuttaminen työyhteisössä on erityisopettajan konsultatiivisen työtavan harjoittamista.
- Hyväksytä suunnitelmasi vastuukouluttajalla.

b) Toteutus ja kehittämistehtävän esittely

- Toteuta kehittämistehtävä suunnitelmasi mukaisesti.
- Järjestä kehittämistehtävän esittely omassa oppilaitoksessasi. Esittely toteutetaan oppilaitos- / työyhteisötasoisena hyvien käytänteiden levittämistapahtumana. Se voidaan toteuttaa esim. koko oppilaitoksen, edustamasi koulutusalan, henkilöstön jne. koulutus- tai toimintapäivänä.
- Jokainen opiskelija joko osallistuu yhteen kehittämistehtävän toiminnalliseen toteutukseen tai laatii kirjallisen vertaisarvioinnin valmiista kehittämistehtäväraportista.

c) Raportointi ja arviointi

- Kirjoita kehittämistehtäväkokonaisuudesta raportti tai artikkeli Optimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti.
- Raportin tai artikkelin tarkoituksena on kuvata kehittämistehtävääsi, sen etenemistä ja tuloksia lukijoille ja levittää erityisopetuksen hyviä käytäntöjä, ja samalla se osoittaa myös taitoasi laatia asiantuntijakirjoitus.
- Raportissa tai artikkelissa kuvataan kehittämistehtävän taustat ja tavoitteet, teoreettiset lähtökohdat sekä työn tuloksia. Lopuksi arvioidaan saatuja tuloksia suhteessa kehittämistehtävän tavoitteisiin ja aikaisempiin selvityksiin sekä esitetään uusia kehittämisen kohteita. Raportin tiivistelmä tai artikkeli voidaan julkaista erityisopettaja.fi verkkolehdessä.
- Portfolioon liitetään itsearviointi työn kokonaisuudesta ja hankitaan vertaisarviointi toteutusta seuraamassa olleelta opiskelijakollegalta.

Oppimisen moninaisuus 26 op (AEO16Z)

Tässä opintokokonaisuudessa käsitellään inklusiivisen, esteettömän ja saavutettavan oppimisympäristön rakentamista sekä opetuksen suunnittelua ja toteuttamista siten, että se mahdollistaa monenlaisten oppijoiden oppimisen. Lisäksi käsiteltäviä teemoja ovat yksilöllisten oppimisvalmiuksien tunnistaminen ja huomioiminen, erilaiset oppimisen vaikeudet ja esteet, tuen tarpeet sekä erityisopetuksen menetelmät. Opintokokonaisuuteen sisältyvä harjoittelu yhdistää ammatillisen erityisopetuksen teoreettisen ajattelun käytännön toimintaan.

- [Inklusiiviset opetusjärjestelyt \(20 op\)](#)
- [Harjoittelu \(6 op\)](#)

Inklusiiviset opetusjärjestelyt 20 op (AEOY2016)

Osaamistavoitteet

Opiskelija ymmärtää inklusiivisen, esteettömän ja saavutettavan oppimisympäristön merkityksen monenlaisten oppijoiden oppimisen edistämiseksi. Hän osaa rakentaa oppimisympäristön erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimista tukeväksi ja ohjata oppilaitoksen henkilöstöä oppimisympäristön kehittämisessä. Hän osaa tunnistaa ja ottaa huomioon opetuksessaan oppijoiden erilaiset valmiudet ja erityisen tuen tarpeet. Opiskelija osaa suunnitella oppijoiden joustavia, yksilöllisiä opiskelu- ja työllistymispolkuja ja ymmärtää monialaisen yhteistyön merkityksen suunnittelussa. Hän tuntee keskeiset oppimisvaikeudet ja muita oppimista vaikeuttavia tekijöitä. Opiskelija tuntee erilaisia tuki- ja palvelujärjestelmiä.

Sisältö

- oppimisympäristön rakentaminen inklusiiviseksi
- yksilöllisten oppimisvalmiuksien ja tuen tarpeen arviointi
- yksilöllisten opiskelusuunnitelmien laatiminen
- oppimista ja opiskelua vaikeuttavien tekijöiden tunnistaminen
- opetuksen pedagoginen eriyttäminen
- työllistymisen tukeminen
- tuki- ja palvelujärjestelmät

Arviointiaineisto

- ryhmän työskentelyyn osallistuminen ja siihen liittyvät ennakkotehtävät
- verkko-opintokokonaisuuteen osallistuminen (HOJKS)
- oppimistehtävät
- harjoittelu

Arviointikriteerit (hyväksytty osaaminen)

- osaa kehittää oppimisympäristöjä opiskelua mahdollistaviksi, joustaviksi, esteettömiksi ja saavutettaviksi
- tuntee ja tunnistaa oppimista ja opiskelua vaikeuttavat tekijät
- osaa suunnitella ja toteuttaa opetusta erityispedagogisista lähtökohdista

Oppimisvaikeudet

Tämän osion tavoitteena on oppia tunnistamaan yksilöllisiä tuen tarpeita oppimisessa ja opiskelussa ja suunnittelemaan sekä toteuttamaan tukitoimia henkilökohtaisille opinpoluille. Oppimisvaikeudet ilmenevät hitaana tai poikkeavana taitojen omaksumisena. Ne voidaan havaita jo varhaislapsuudessa motoriikan, kielellisen kehityksen, tarkkaavaisuuden tai hahmottamisen vaikeuksina. Kouluikässä ne ilmenevät lukemisen, luetun ymmärtämisen, kirjoittamisen tai laskemisen vaikeuksina tai puutteina tarkkaavaisuuden tai toiminnanohjauksen taidoissa. Monilla vaikeudet jatkuvat aikuisenakin heijastuen motivaatioon, käyttäytymiseen ja arjen hallintaan. Oppimisvaikeudet voidaan jakaa laaja-alaisiin tai erityisiin oppimisvaikeuksiin ja muihin oppimista haittaaviin tekijöihin.

Tehtävät

Tehtävä 10. Erityiset oppimisvaikeudet

a) Lukupiiri teoksesta Kairaluoma,L., Ahonen,T., Aro,M., Kakkuri,I., Laakso,K., Peltonen,M. & Wennström,K. (toim.) 2008. Lukemalla ja tekemällä. Opettajan opas lukivaikkeudesta ammatillisille oppilaitoksille. Kopijyvä: Jyväskylä. Lukupiirityöskentely ohjeistetaan erikseen. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)

b) Luki-harjoite. Toteuta oppilaitoksessasi lukiseula vähintään viiden opiskelijan ryhmälle. Tehtävään kuuluu lukiseulan osioiden tarkastaminen, arvioinnin kokoaminen, opiskelijapalautteen antaminen ja tukitoimien suunnittelu. Laadi raportti toteuttamastasi lukiseulan kokonaisprosessista. Liitä raporttiin itsearviointiosuus.

Tehtävä 11. Erityisopettaja HOJKS-asiantuntijana

Erityisopettaja HOJKS-asiantuntijana -opinnot toteutetaan verkko-opintoina. Tarkempi ohjeistus annetaan lähijaksolla.

Tehtävä 12. Pedagoginen menetelmä

Perehdy itseäsi kiinnostavaan ja omaa oppimistasi hyödyttävään pedagogiseen menetelmään, jota voit hyödyntää omassa opetuksessasi. Löydät ideoita menetelmän valintaan esim. erityisopettajankoulutuksen käsikirjan kirjallisuuslähteistä, mentorikeskusteluista, lähijaksojen sisällöistä tai opetusharjoittelusta. Esimerkkejä menetelmäalueista:

- työvaltainen pedagogiikka
- seurauspedagogiikka (Jens Bay)
- strukturoitu opetus
- puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät
- tieto- ja viestintätekniikka erityisopetuksessa

Tehtävä esitellään lähipäivien yhteydessä järjestettävillä ”menetelmämessuilla”. Perehdy valitsemaasi menetelmään monipuolisesti eri lähteitä käyttäen. Laadi menetelmästä kirjallinen tiivistelmä. Valmistele posterit, video tms., jonka esittelet menetelmämessuilla. Palauta tiivistelmä ja posterit Optiman palautuskansioon. Näin saamme kootuksi menetelmäkoosteen kaikkien yhteiseen käyttöön.

Harjoittelu 6 op (AEOH2016)

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa arvioida yksilöllisiä oppimisvalmiuksia, suunnitella ja toteuttaa tarkoituksenmukaisia erityisopetuksellisia ratkaisuja harjoitteluympäristössään. Hän osaa tunnistaa erilaisia oppimisvaikeuksia ja oppimisen esteitä sekä osaa rakentaa mielekkäitä oppimisympäristöjä yhdessä oppijoiden ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskelijat perehtyvät erityisopetusta, yksilöllisen oppimisen arviointia ja ohjausta käsittelevään kirjallisuuteen. He suunnittelevat ja toteuttavat opetusharjoittelun erityisopettajan ohjauksessa. Harjoittelua ei voi tehdä omassa työssä tai työyhteisössä, vaan se toteutetaan itselle uudessa toimintaympäristössä. Myös kansainvälinen harjoittelu on mahdollinen. Opiskelijat arvioivat opetustaan ja laativat valitsemaansa kirjallisuuteen perehtyen harjoitteluraportin.

Sisältö

- oppimisprosessin ja erityisen tuen suunnittelu ja toteutus
- oman osaamisen arviointi

Arviointiaineistot

- opetuksen ja ohjauksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin liittyvät dokumentit
- ohjaus- ja arviointikeskustelut ohjaavan erityisopettajan kanssa
- harjoitteluraportti ja hyödynnetty kirjallisuus

Arviointikriteerit (hyväksyttävä osaaminen)

- valitsee oman erityisopettajuuteen kasvun näkökulmasta tavoitteellisen harjoittelukohteen
- osaa suunnitella ja toteuttaa erityispedagogisesti tarkoituksenmukaisen oppimiskokonaisuuden
- osaa arvioida omaa kehittymistään yksilöllisen oppimisen ohjaamisessa ja tukemisessa
- osaa laatia pedagogisesti jäsennellyn raportin

Tehtävät

Tehtävä 13. Harjoittelu

a) Harjoittelusuunnitelma

Harjoittelun suunnittelu ja toteutus perustuu haasteisiin, joita opiskelija on määritellyt opiskelulle ja kirjannut tavoitteeksi HOPSiin. Harjoittelusuunnitelma hyväksytetään vastuukouluttajalla ennen virallisten sopimusten tekemistä. Harjoittelu suunnitellaan ja toteutetaan erityisopettajan ohjauksessa muussa kuin omassa oppilaitoksessa tai toimintaympäristössä. Sisällytä suunnitelmaan harjoittelun tueksi valitsemasi ja lukemasikirjallisuus.

Harjoittelusta tehdään virallinen sopimus harjoittelupaikan kanssa, jolloin harjoittelun ohjauksesta voidaan maksaa sopimuksen mukainen palkkio joko ohjaavalle opettajalle tai oppilaitoksen ylläpitäjäyhteisölle. Harjoittelusopimus tehdään ASIO-järjestelmässä.

b) Harjoittelu

Harjoittelu koostuu 3 viikon työskentelystä ammatillisessa erityisoppilaitoksessa, yleisessä ammattioppilaitoksessa tai yksilöllisiin tavoitteisiin pohjautuen muussa erityisopetuksen/erityisen tuen toimintaympäristössä.

Harjoittelu suoritetaan opetustyössä itselle uudessa toimintaympäristössä ja harjoittelun ohjaava opettaja on erityisopettaja.

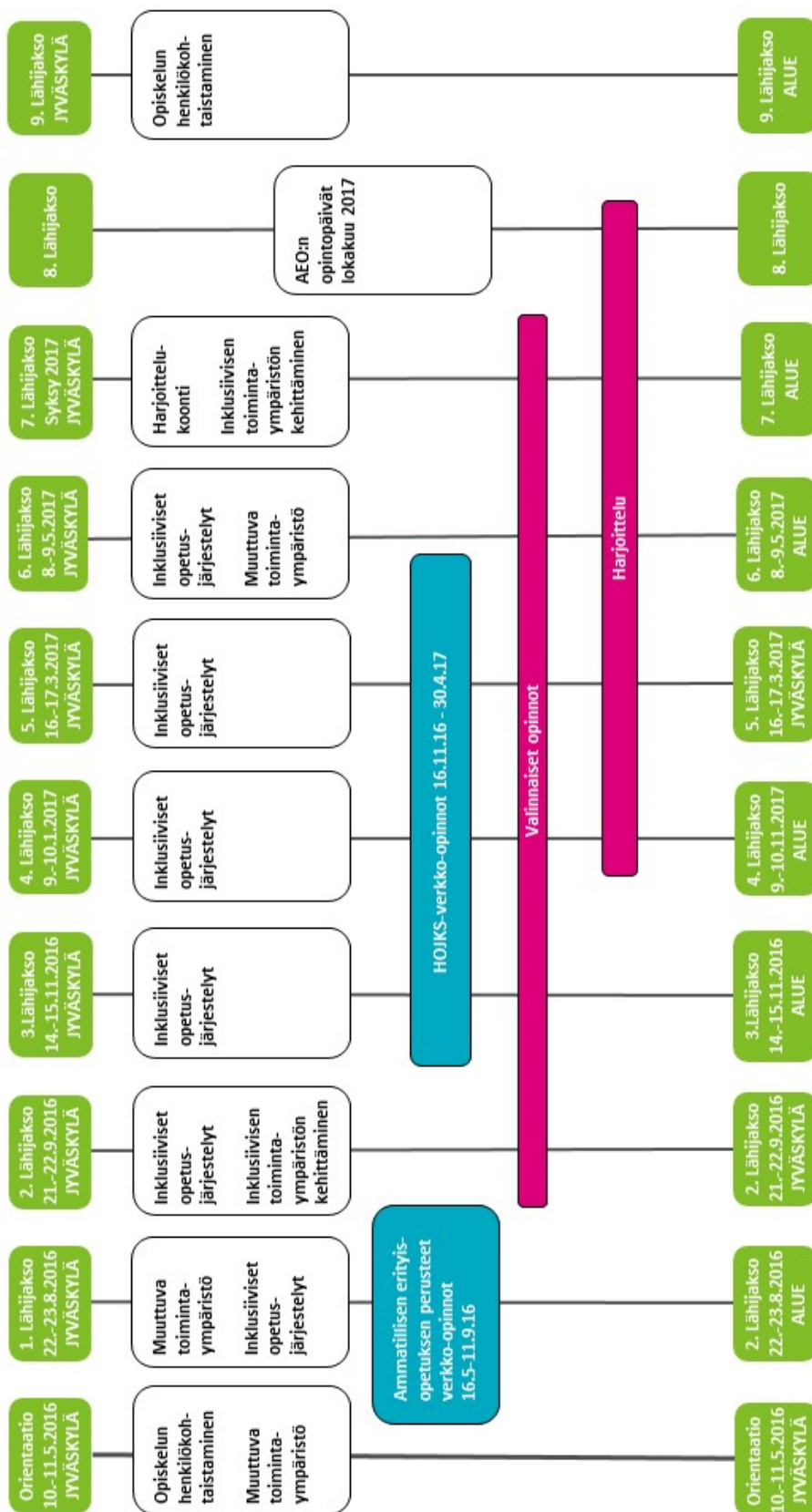
Harjoittelu on suositeltavaa suorittaa kevään 2017 loppuun mennessä. Harjoitteluun valmistaudutaan tutustumalla ennakkoon toimintaympäristöön ja harjoittelua taustoittavaan kirjallisuuteen.

c) Harjoitteluraportti

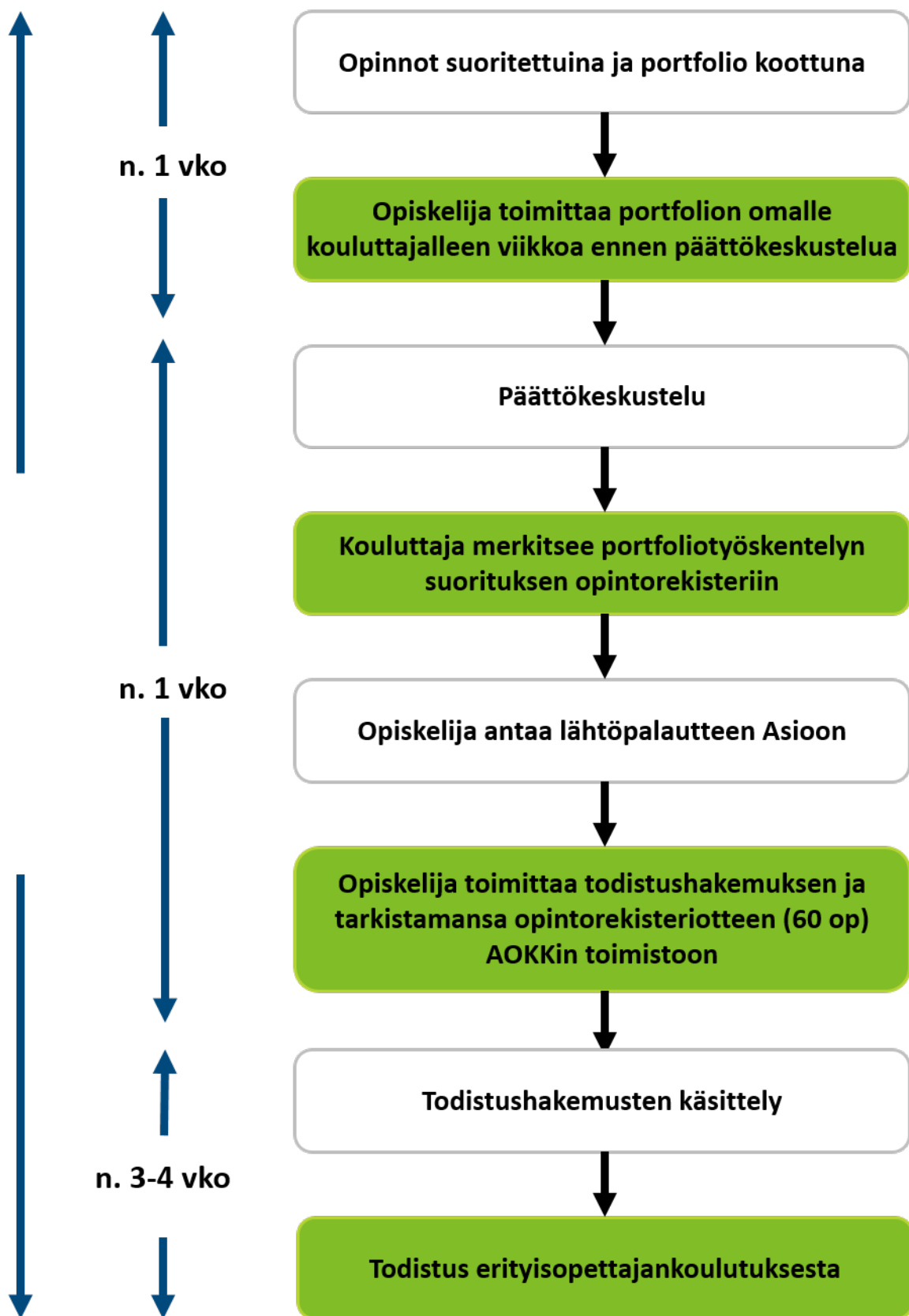
Harjoittelusta laaditaan kirjallinen raportti, jossa käsitellään

- harjoittelun tavoitteiden toteutumista
- lukemaasi kirjallisuuteen perustuvia pedagogisia ratkaisuja ja
- jakson merkitystä oman erityisopettajuuden kehittymiselle.

Liite 1. Opintojen toteutumiskaavio

Liite 2. Opintojen päättövaihe

Liite 3. Osaamisen tunnistaminen ja opintojen korvaaminen

	Opintojakson voi korvata aikaisempien opintojen / työkokemuksen todistuksella	Opintojakson voi suorittaa aiemmin hankitun osaamisen osoittamisella
Opintojaksot	<p>Ammatillisen erityisopetuksen perusteet verkko-opintokokonaisuus 5 op (suoritettu 1.8.2006 jälkeen)</p> <p>Valinnaiset opinnot 5 op (suoritettu 1.8.2013 jälkeen)</p>	<p>Muuttuva toimintaympäristö 8 op</p> <p>Yksilölliset opetusjärjestelyt 20 op</p>
Osaamisen tunnustamisen tai opintojen korvaamisen hakumenettely	<p>Korvaavuushakemus ja todistus suoritetuista opinnoista opintojen ohjaajalle.</p>	<p>Arviointiaineisto ja hakemus osaamisen tunnustamista ja arvioimista varten vastuukouluttajalle.</p>
Hakemuksen käsittely	<p>Opintojen ohjaaja käsittelee hakemuksen ja päättää korvaavuuden hyväksymisestä.</p> <p>Kielteisessä tapauksessa hän perustelee päätöksensä. Opiskelijalle lähetetään kopio päätöksestä. Korvaavuuteen perustuva hyväksilukeminen merkitään opintorekisteriin opintotoimistossa (merkintä M).</p>	<p>Vastuukouluttaja käsittelee hakemuksen ja päättää osaamisen tunnustamisesta.</p> <p>Kielteisessä tapauksessa hän perustelee päätöksensä. Opiskelijalle lähetetään kopio päätöksestä. Korvaavuuteen perustuva hyväksilukeminen merkitään opintorekisteriin opintotoimistossa (merkintä M).</p>

Liite 4. Opiskelumateriaali opintokokonaisuuksittain

Erytisopettaja refleктоivana ja eettisenä toimijana

- Lindblom-Yläne, S. & Nevgi, A. (toim.) 2003. Yliopisto- ja korkeakouluopettajankäsikirja. WSOY. Vantaa. Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Helsinki: Tammi.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T (toim.) 2004. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3 – ohjaustyön välineet. PS-kustannus. Juva. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Vänskä, K. 2005 [Moottoritietä metsäpoluille – oppimisen henkilökohtaistaminen opiskelussa](#). Teoksessa J. Lerkkanen (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 51. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 28-34.

Inklusiivisen koulutuksen kehittämisen opintokokonaisuus

- [Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelma](#). Opetusministeriön monisteita 2004:1. Helsinki.
- Brunila, K., Hakala, K., Lahelma, E. & Teittinen, A. (toim.) 2013. Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot. Helsinki: Gaudeamus.
- [European Agency for Development in Special Needs Education](#)
- Hakkarainen, A. 2016. [Matematiikan ja lukemisen vaikeuksien yhteys toisen asteen koulutuspolkuun ja jatko-opintoihin tai työelämään sijoittumiseen](#). Joensuun yliopisto. Väitöskirja
- Halonen, M. 1999. Aikuinen oppimassa. Lukemisen ja kirjoittamisen harjoituksia oppimisvaikeuksista kärsiville aikuisille. Opetushallitus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Hirvonen, M. 2006. [Ammattikouluista avoimiin oppimisympäristöihin](#). Ammatillisen erityisopettajan työ muutoksessa. Jyväskylän yliopisto, Erytispedagogiikan laitos. Väitöskirja. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 64.
- Hirvonen, M. (toim.) 2015. [Suunnitellen ja koordinoiden Kohti kaikille yhteistä ammatillista koulutusta](#). Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 201.
- Hirvonen, M. & Kaikkonen, L. (toim.) 2005. Maisemia matkalta. Näkökulmia ammatillisen erityisopetuksen ja erityisopettajan työn muutoksiin. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 52. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)

- Honka, J., Lampinen, L. & Vertanen, I. (toim.) 2000. [Kohti uutta opettajuutta toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa](#). Skenaariot opettajan työn muutoksista ja opettajan koulutustarpeista vuoteen 2010. » Helsinki: Opetushallitus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Huhtanen, K. 2000. [Maattomat kuninkaats](#). Osa-aikainen erityisopetus oppivelvollisuuskoulun vuosiluokilla 1-6. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.
- Honkanen, E. 2006. Opinto-ohjaus ja erityisopetus. Asiakirja- ja haastattelututkimus opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta opinto-ohjauksesta ammatillisessa erityisopetuksessa. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. HAMK/Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Honkanen, E., Kaikkonen, L. & Kotila, H. (toim.) 2008. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. WSOY:Porvoo. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Jahnukainen, M. (toim.) 2001. Lasten erityishuolto ja opetus Suomessa. 11.täysin uudistettu painos. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki: Bookwell. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Jahnukainen, M. 1997. Koulun varjosta aikuisuuteen: entisten tarkkailuoppilaiden peruskoulun jälkeiset elämänvaiheet. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 182.
- Jauhola, L. & Miettinen, K. 2012. [Selvitys ammatillisesta erityisopetuksesta](#). Raportit ja selvitykset 2012:7. Opetushallitus.
- Kaikkonen, L. 2003. Opettajuutta kehittämässä. Vaikeimmin kehitysvammaisten aikuisten (VaKA-) opettajaksi kehittyminen opettajankoulutuksen aikana ja viisi vuotta koulutuksen jälkeen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 23. Väitöskirja. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Kaikkonen, L. 2010. [Ammatilliset erityisopettajat oman työnsä asiantuntijoina](#).
- Komonen, K. 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteiden julkaisuja 47. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- [Korkeakoulujen kv-strategia 2009 – 2015](#).
- [Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016](#). Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1
- Korhonen, V. & Puukari S.(toim.) 2013. Monikulttuurinen ohjaus ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuisma, K. 2001. [Maahanmuuttajat ammatillisessa peruskoulutuksessa](#). Helsinki: Opetushallitus.
- [Laatua ja vaikuttavuutta kansainvälistymisen johtamiseen](#). Ammatillisen peruskoulutuksen kansainvälistymisen nykytila. 2008. Cimo yhteistyössä Opetushallituksen ja Hamk, Hämeenlinnan opettajakorkeakoulun kanssa.
- Lappalainen, K. 2001. Yläasteelta eteenpäin – oppilaiden erityisen tuen tarve peruskoulun päättövaiheessa ja toisen asteen koulutuksessa. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 71. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)

- Launikari, M. & Puukari, S. (Eds.) 2005. [Multicultural Guidance and Counselling](#). Theoretical Foundations and Best Practices in Europe. Helsinki: CIMO; Jyväskylä: University of Jyväskylä, Institute for Educational Research.
- Numminen, U. & Stenvall, K. 2004. Seudulliseen yhteistyöhön. Opetustoimen seudullisia verkostoja. Helsinki: Hakapaino. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Mietola, R. 2014. Hankala erityisyys. etnografinen tutkimus erityisopetuksen käytännöistä ja erityisyyden muotoutumisesta yläkoulun arjessa. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Miettinen, K. 2008. [Opetussuunnitelmat ja erityisopetus ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa](#). Tampere University Press: Tampere.
- Miettinen, K. 2015. Erityisopetuksen käsikirja. Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus. Oppaat ja käsikirjat 2015: 14. Opetushallitus.
- [Monta väylää maailmalle](#). Ammatillinen koulutus kansainvälistyy. Cimo.
- Murto, P. 2008. Uskallanko puhua? Kasvatuksellisella kuntoutuksella itsenäiseen toimintaan (toim. Kivirauma, J. & Silander, P.) Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Niemi, A-M., Mietola, R. & Helakorpi, J. 2010. [Erityisluokka elämäkulussa](#). Yhdenvertaisuus. Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2010.
- Niemi, A-M. 2015. [Erityisiä koulutuspolkuja?: Tutkimus erityisopetuksen käytännöistä peruskoulun jälkeen](#). Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Nurmi, Armi (2008). [Maahanmuuttajaoppilaiden ohjaus opettajien näkökulmasta](#). Opettaja-lehden artikkelien analyysi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen Koulutus ja Tutkimus, Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä
- [Opettajien kansainvälinen liikkuvuus](#). Hyöty ja vaikutukset peruskouluissa ja lukioissa sekä ammatillisissa ja korkea-asteen oppilaitoksissa. Occational paper 1/2007. Cimo.
- Rinne, R. & Kivirauma, J. (toim.) 2003. Koulutuksellista alaluokkaa etsimässä: matala koulutus yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä Suomessa 1800-1900-luvuilla. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 18. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Rätty, K. 2016. [Erityinen tuki elinikäisen oppimisen mahdollistajana ammatillisessa aikuiskoulutuksessa](#). Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Selkivuori, L. 2015. ["Ei näihin vaikeuksiin työelämässä törmää" Oppimisen tuki ja erityiselle tuelle annetut merkitykset ammatillisessa aikuiskoulutuksessa opiskelijan näkökulmasta](#). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Taajamo, M. & Puukari, S. (toim.) 2007. [Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä](#). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslustoja 36.
- Taipale, A. 2010. [Matematiikan, lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksien päällekkäistyminen nuoruusiässä](#). Väitöskirja.
- Tervo, S. 2007. [Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kokemukset kouluun sopeutumisestaan ja erityisopetuksen roolista koulunkäynnissään](#). Pro gradu tutkielma, erityispedagogiikanlaitos, Jyväskylän yliopisto.

- Vehkamäki, P. & Tamminen-Dahlman, A. 2004. Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa. Opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Opetushallitus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Vertanen, I. 2002. Ammatillinen opettajuus vuonna 2010: toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajan työn muutokset vuoteen 2010 mennessä. Tampereen yliopisto. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Hämeenlinna. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Volmari, K., Helakorpi, S. & Frimodt, R. (Eds) 2009. [Competence framework for vet professions](#). Handbook for practioners. Finnish National Board of Education and editors. Vammalan Kirjapaino Oy: Sastamala 2009.
- Vuoriheimo, M. 2004. ["Minua ahdistaa"](#): maahanmuuttajien ja viittomakielisten lasten vanhempien ja opettajien ajatuksia ja kokemuksia oman kulttuurin ja kielen turvaamisesta. Pro gradu tutkielman, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Oppijoiden moninaisuus

- Aro – Siiskonen – Ahonen (toim.) 2007: Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. PS-kustannus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Ahonen, T. & Aro, T. 2001. Oppimisvaikeudet. Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. Porvoo: WSOY. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Ahonen, T. & Siiskonen, T. (toim.) 2001. Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Jyväskylä: PS-kustannus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Ahvenainen, O. & Holopainen, E. 1999. Lukemis- ja kirjoittamisvaikeudet: teoreettista taustaa ja opetuksen perusteita. Special Data: Jyväskylä. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Burns, E. 2015. [Tertiary teachers with dysleksia as narrators of their professional life and identity](#). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Gillberg, C. 2001. Touretten oireyhtymä. Oireina tahattomat lihasnykäykset ja äännähdykset. Jyväskylä: PS-kustannus. Gillberg, C. Nörtti, nero vai normaali? Aspergerin oireyhtymä lapsilla, nuorilla ja aikuisilla. Jyväskylä: PS-kustannus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Haapaniemi, L. 2003. [Sopeutumattomien erityisluokkaopetus – konfliktisimulaattoriko?](#) Väitöskirja
- Halonen, M. 1999. Aikuinen oppimassa. Lukemisen ja kirjoittamisen harjoituksia oppimisvaikeuksista kärsiville aikuisille. Opetushallitus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Heikkinen, T. 2006. Mikä tässä sanassa on vialla? Luku- ja kirjoitustaidon ohjaaminen ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Opetushallitus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) 2003. HOJKS II. Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus. Jyväskylä: PS-kustannus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Ikonen, O. (toim.) 1998. Kehitysvammaisten opetus. Mitä ja miten? Helsinki: Kehitysvammaliitto. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Isomäki, H. 2015. Ymmärrämmekö näkemäämme?: visuaalisen hahmottamisen häiriöt. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

- Jahnukainen, M., Pynnönen, P. (toim.) 2003. Ammatillisen erityisopetuksen kentällä. Hämeen ammattikorkeakoulu/ammattillinen opettajakorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Kaikkonen, L. (toim.) 2005. Something special. Kokemuksia kuulluksi tulemisesta, yksilöllisestä oppimisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 53. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Kairaluoma, L., Ahonen, T., Aro, M., Kakkuri, I., Laakso, K., Peltonen, M. & Wennström, K. (toim.) 2008. Lukemalla ja tekemällä. Opettajan opas lukivaikeudesta ammatillisille oppialituksille. Kopijyvä: Jyväskylä. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Kakkuri, I. 1998. Aikuisen lukivaikeuksien luetun ymmärtämisen ja kirjoittamisen perustaitojen arviointi ja oppiminen. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Kasurinen, H. & Launikari, M. (toim.) 2007. Chances – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Opetushallitus. Erweko painotuote Oy: Helsinki. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Kerola, K. (toim.) 2001. Struktuuria opetukseen. Jyväskylä: PS-kustannus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim.) 1999. [Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun](#): nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Opetusministeriö. Nuorisosiain neuvottelukunta NUORAn julkaisuja.
- Laakkonen, P., Salminen, M. & Kettunen, E. 2007. Numerotaito. Ammatillinen matematiikka. WSOY. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Laaksonen, A. 2008. [Maahanmuuttajaoppilaat erityiskouluissa](#). Väitöskirja. Turun yliopisto.
- Ladonlahti, T. & Pirttimaa, R. (toim.) 2000. Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 94. Frencellin kirjapaino Oy: Espoo. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. 2000. Kommunikoinnin häiriöt: syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Lewis, A. & Norwich, B. (toim.) 2005. Special teaching for special children? Pedagogies for inclusion. Maidenhead: Open University Press. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Michelsson, K., Saresma, U., Valkama, K. & Virtanen, P. 2000. MBD ja ADHD. Diagnostiikka, kuntoutus ja sopeutuminen. Jyväskylä: PS-kustannus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Myllykoski, A-M., Melamies, N. & Kangas, S. 2004. Itsenäistyvä nuori ja AD/HD. Jyväskylä: PS-kustannus. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Murto, P. (toim.) 1999. Yhteinen koulu kaikille. Onko inklusio tarua vai totta? Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuksen julkaisu. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L. (toim.) 2014. Otetta opintoihin. Niilo Mäki Instituutti. Porvoo: Bookwell Oy.

- Närhi, V. Seppälä, H. & Kuikka, P. (toim.) 2010. Laaja-alaiset oppimisvaikeudet. Niilo Mäki Instituutti. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Paananen, S. 2006. Dysleksia, identiteetti ja biografinen oppiminen. Dysleksia aikuisen elämäkerronnassa. Lapin yliopiston julkaisuja 107. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Saarinen, M. 2012. Sosiaalisen elämän kehukset. Kampus-ohjelman opiskelijoiden sosiaalinen asema tuetussa aikuisopiskelussa ja vapaa-ajalla. Väitöskirja
- Saloviita, T. 2006. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. PS-kustannus: Jyväskylä. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Saloviita, T. 2007. Työrauha luokkaan. Löydä omat toimintamallisi. PS-kustannus: Jyväskylä. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Sinkkonen, H-M. 2007. Kadonneet pojat: Monitapaustutkimus ESY-poikien kompleksisesta koulu-urasta ja elämäkulusta. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta.
- Takala, M. & Kontu, E. 2006 (toim.) Luki-vaikeudesta Luki-taitoon. Yliopistopaino. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Teittinen, A. 2000. Miten tutkia vammaisuutta yhteiskunnallisena kysymyksenä? Jyväskylän yliopiston sosiologian julkaisuja 65. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Uusikylä, K. 2000. Lahjakkaiden kasvatus. Porvoo: WSOY. [Saatavuus JAMKin kirjastossa](#)
- Ylönen, M. 2011. [Aikuiset opinpoluilla](#). Oppimistukikeskuksen asiakkaiden kokemuksista ja kouluttautumishalukkuudelle merkityksellisistä tekijöistä. Väitöskirja